

Орієнтаційна Програма «Здоров'я підлітків» для Медичних Працівників та інших спеціалістів, що надають медико-соціальні послуги підліткам.

Модуль Є

Посібник для викладача

Профілактика вагітності у підлітків

Київ-2009

УДК
ББК

Висловлюємо вдячність дитячому фонду ООН UNICEF, Фонду народонаселення ООН (UNFPA) у співпраці з молодіжною консультативною радою, робочій групі МОЗ України за внесок у доопрацювання й адаптацію для використання посібника «Профілактика вагітності у підлітків» Орієнтаційної програми ВОЗА «Здоров'я підлітків» в Україні

В адаптації даної програми Орієнтаційної програми ВООЗ узяли участь представники різних організацій, які мають досвід у підготовці та впровадженні профілактичних програм для Підлітків і молоді. Висловлюємо особливу вдячність експертам, робочій групі, а саме:

Олені Саковіч,	координатору програм «ВІЛ/СНІД, здоров'я та розвиток» Представництва Дитячого фонду ООН(ЮНІСЕФ) в Україні;
Анастасії Думчевій	керівнику проекту «Здоров'я громади та родини» Регіонального бюро ВООЗ в Україні;
Борису Ворнику	заступнику директора Фонду народонаселення ООН в Україні
Світлані Осташко	начальнику відділу організації медичної допомоги дітям Департаменту материнства, дитинства та санаторного забезпечення МОЗ України;
Олені Мешковій	заслуженому лікарю України, заступникові генерального директора з організаційно-методичної роботи НДСЛ «ОХМАТДИТ»;
Людмилі Пархоменко	д.м.н. професору, завідуючій кафедри Підліткової медицини Харківської медичної академії післядипломної освіти;
Лідії Романенко	завідуючій методично-організаційним моніторинговим центром НДСЛ «ОХМАТДИТ»;
Олені Анопрієнко	завідуючій центру медико-психологічної, соціально-реабілітаційної допомоги НДСЛ «ОХМАТДИТ»;
Ірині Микичак	заступнику начальника Головного управління охорони здоров'я Львівської державної адміністрації;
Олені Голоцван	канд. мед наук; національному тренеру ЮНІСЕФ
Наталії Лук'яновій	директору Державної соціальної служби для сім'ї, дітей і молоді

Профілактика вагітності у підлітків: посібник для викладача. -

ISBN

У даний час в Україні спостерігається кризова ситуація із здоров'ям підлітків і молоді. Відмічається зростання інфікування захворюваності хворобами, які передаються статевим шляхом, у тому числі ВІЛ/СНІД, збільшується кількість небажаних вагітностей, і, як наслідок, абортів. Велика кількість молодих людей вживає алкоголь або різні наркотичні речовини, що негативно впливає на їх здоров'я, у тому числі на сексуальне та репродуктивне.

Причинами такої ситуації є вільний доступ молоді до тютюну, алкоголю, наркотиків та інших психоактивних речовин, відсутність достовірної інформації про шкоду їх вживання, про інфекції, які передаються статевим шляхом і захисту від них, відсутність елементарних знань про контрацепцію та шкоду аборта.

На сьогоднішній день багато державних, громадських і міжнародних організації реалізують різні освітні та медичні програми, спрямовані на профілактику негативних явищ і їх наслідків у молодіжному середовищі.

УДК
ББК

*Не для продажу
(поширюється безкоштовно)*

Заняття та заходи	Сторінка	Час	Матеріали і джерела
Заняття 1		10 хв	Посібник з модулю Є
Вступ до модулю	Є - 7		Слайди Є1-1,Є1-2
1-1 Цілі модулю			
1-2 Вибіркова перевірка			
Заняття 2		20 хв	Стендові блокноти Є-1, Є-2,
Надання індивідуальної підтримки молодим людям під час підліткового періоду. Мозкова атака	Є - 9		
Заняття 3		30 хв	Слайди Є3-1 по Є3-10
Потреба підлітків у медичних та інформаційних послугах у сфері статевого та репродуктивного здоров'я	Є - 11		Стендовий блокнот Є 3
Заняття 4		20 хв	Слайди Є4-1, Є 4-2, Є 4-3
Підлітки та контрацепція\призначення контрацепції підліткам	Є - 18		Стендовий блокнот Є-4
Медичні критерії придатності використання й ефективності наявних методів контрацепції			
Заняття 5		40 хв	Слайди Є5-1, Є 5-2
Допомога підліткам у виборі методу захисту від вагітності.			Стендовий блокнот Є-4, Є-5, Є-6, Є-7
Назустріч особливим потребам окремих груп підлітків	Є - 20		
Захід 5-1			
Міні-лекція			
Захід 5-2			
Робота в групах			
Зворотній зв'язок з учасниками на пленарному занятті			
Заняття 6		10 хв	Слайди Є1-, Є 1-2, Є 6-1
Огляд модулю			Стендовий блокнот Є 8
6-1 Обзор робочих аркушів вибіркової перевірки	Є - 23		
6-2 Огляд цілей			
6-3 Індивідуальний Щоденник Орієнтаційної Програми (ЩОП)			
6-4 Нагадування та закриття			
Додаток 1			
Вибіркова перевірка	Є - 26		
Додаток 2			
Рольові ігри	Є - 29		

Всього 2 години 10 хв

Список використаних скорочень

АРТ – антиретровірусна терапія
ВІЛ – вірус імунодефіциту людини
ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я
ВПГ – вірус простого герпесу
ДКТ – добровільне тестування та консультування
ЗПСШ – захворювання, що передаються статевим шляхом
ІМАІ – комплексне ведення хвороб у підлітковому та дорослому віці (Integrated Management of Adolescent and Adult Illness Guideline)
ІПСШ – інфекції, що передаються статевим шляхом
КФД – комбінована терапія фіксованими дозами
ЛЖВ – люди, що живуть з ВІЛ
МСМ – чоловіки, що мають секс з чоловіками
ОІ – опортуністичні інфекції
ООН – Організація Об'єднаних Націй
ПМД – передача ВІЛ від матері до дитини
ППК – профілактика після контакту
ППМД – профілактика передачі ВІЛ від матері до дитини
ТБ – туберкульоз
ТКМП – тестування на ВІЛ і консультування за ініціативою медичного працівника
СІН – споживачі ін'єкційних наркотиків
СНІД – синдром набутого імунодефіциту
ЮНІСЕФ – Міжнародний Надзвичайний Фонд Допомоги Дітям ООН (UNICEF, United Nations International Children's Emergency Fund)
ЮНЕЙДС – Об'єднана програма ООН по ВІЛ/СНІДу (UNAIDS, Joint United Nations Programme on HIV/AIDS)

Контрольний перелік для підготовки занять за посібником

Контрольний перелік для підготовки посібника містить важливу інформацію, включаючи нагадування, "корисні поради", списки матеріалів та обладнання, необхідних для проведення даного посібника. Ми рекомендуємо вам заздалегідь перевірити наявність всього необхідного за контрольним переліком.

Попередня підготовка до модулю

- Переконаєтесь, що у вас досить копій Посібників з модулю (ПМ) для всіх учасників;
- Переконаєтесь, що стендові блокноти готові для роботи в групах;
- Зберіть дані про початок пубертатного періоду та про вік вступу до шлюбу (включаючи зміни з часом тенденції) та підготуйте слайди, доповнюючи дані на світовому рівні.

Матеріали та аудіо-відео обладнання.

Матеріали:

Стандартні:

- Посібник з модулю (ПМ)
- Слайди
- Стендові блокноти
- НМАУ (Наочний метод активної участі) картки (при необхідності різнокольорові стікери для заміток)
- Робочі аркуші вибіркової перевірки
- Шкала вимірювання настрою
- Дошка актуальних проблем
- Індивідуальний Щоденник Орієнтаційної Програми (ЩОП).

Специфічні для модулю:

- Дані про початок пубертатного періоду/статевого дозрівання та вік вступу до шлюбу на місцевому рівні
- Сценарії ролевих ігор

Обладнання:

- Відео/слайд проектор (мультимедійне обладнання) або графопроєктор
- Стендові блокноти з порожніми аркушами
- Липка стрічка, шпильки або клей
- Таблички з іменами
- Блокноти
- Фломастери/кольорові маркери
- Ручки.

Огляд модулю

Даний модуль Орієнтаційної Програми – це один з чотирьох факультативних модулів, що розглядають питання статевого та репродуктивного здоров'я та наслідків небезпечних абортів. Іншими модулями є: «Інфекції, передаються статевим шляхом у підлітків». «Ведення вагітності та пологів у підлітків», «Небезпечні аборти у підлітків». Крім того, існує окремий модуль «ВІЛ/СНІД у підлітків».

Даний модуль є вступом для медичних працівників та інших спеціалістів, що надають медико-соціальні послуги підліткам до важливого питання охорони здоров'я підлітків, тобто запобігання вагітності у підлітків. Перш ніж приступити до роботи над даним модулем, необхідно провести заняття: «Статеве та репродуктивне здоров'я підлітків».

Як і в інших модулях, ми настійно рекомендуємо вам запросити підлітків до участі у заняттях/семінарі.

Крім того, ми радимо переглянути Частину I Керівництва для викладача, в якому є вся необхідна вам інформація для проведення заняття. У Частині I Керівництва представлена детальна інформація з методів викладання, які використовуються у семінарі ОП. Дуже важливо, щоб ви відчували себе впевнено та розуміли сутність використовуваних методів. Таким чином, учасники зможуть винести максимум користі з вашого методу викладання.

Заняття 1

Вступ до модулю

Мета заняття

- Провести огляд модулю, включаючи цілі.

Захід 1-1

Цілі модулю

Почніть з привітання учасників.

Поясніть, що даний модуль – це один з чотирьох факультативних модулів зі статевого та репродуктивного здоров'я підлітків. Іншими модулями є: «Інфекції, що передаються статевим шляхом у підлітків», «Ведення вагітності та пологів у підлітків». «Небезпечні аборти у підлітків», а також існує окремий модуль «Молоді люди та ВІЛ».

Згадайте, що даний модуль складається із шести занять, на яких будуть розглянуті різні аспекти запобігання вагітності та контролю фертильності у підлітків.

Нагадаєте, що в модулі представлена інформація, що доповнює матеріал, запропонований на заняттях з Орієнтаційної Програми

Покажіть цілі посібника (слайди Є 1-1 і Є 1-2) та прочитайте кожен пункт по черзі.

СЛАЙД Є 1-1

Цілі модулю

- Визначити, яка індивідуальна підтримка необхідна молодим людям під час підліткового періоду
- Визначити потребу підлітків у інформаційних і медичних послугах у галузі репродуктивного здоров'я
- Розглянути медичні критерії використання різних методів контрацепції, доступних для підлітків, та оцінити ефективність кожного методу

СЛАЙД Є 1-2

Цілі модулю

- Розглянути, які методи контрацепції є оптимальними для окремих груп підлітків, що знаходяться у різноманітних соціальних умовах і ведуть різноманітний спосіб життя
- Визначити, яким чином медичні працівники можуть надати допомогу підліткам при прийнятті обґрунтованих і добровільних рішень у відношенні найбільш підходящого методу контрацепції, що відповідає їх потребам і

Захід 1-2

Вибіркова перевірка

Переконаєтеся, що у кожного учасника є копії робочих аркушів вибіркової перевірки (Додаток 1).

Поясніть, що метою проведення вибіркової перевірки є допомога учасникам при оцінці знань, набутих на модулі.

Проінформуйте учасників, що аркуші вибіркової перевірки не збиратимуться, не оцінюватимуться або не перевірятимуться жодним з викладачів.

Попросіть учасників заповнити робочі аркуші по мірі своїх можливостей і зберегти їх для порівняння при огляді посібника. Дайте їм декілька хвилин, щоб виконати завдання. Поясніть учасникам, що ви обговорюватимете відповіді на останньому занятті посібника, і що ви відповісте на будь-які виниклі питання або коментарі.

Роз'ясніть учасникам інструкції, записані на кожному робочому аркуші вибіркової перевірки, та переконаєтеся, що вони зрозуміли, як правильно їх заповнювати.

КОРИСНА ПОРАДА

Попросіть учасників записувати будь-які питання на Дошці актуальних проблем, щоб можна було повернутися до їх обговорення пізніше у ході семінару.

Заняття 2

20 хв

Надання індивідуальної підтримки молодим людям під час підліткового періоду

Мета заняття

- Визначити, яка підтримка необхідна підліткам для нормального зростання та розвитку, та як уникнути проблем із здоров'ям і соціальних проблем, і хто може надати підтримку, необхідну підліткам.

"Мозкова" атака й огляд на пленарному занятті

Щоб створити необхідну обстановку для проведення даного заняття, приділіть декілька хвилин основним питанням, які розглядалися на заняттях з основного модулю В Статеве та репродуктивне здоров'я підлітків:

- Безліч різних чинників, які справляють вплив на початок статевого життя серед підлітків
- Наслідки дуже раннього початку незахищених статевих стосунків серед підлітків.

Яка підтримка необхідна молодим людям при вступі, проходженні та закінченні підліткового періоду?

Згадуючи питання, які обговорювалися та розглядалися в ході згаданого посібника, поясніть, що учасники повинні відповісти на питання, поставлене на **стендовому блокноті Є-1**. Попросіть кожного учасника записати по одній відповіді на картку, вийти до дошки та прикріпити картку на стіну або дошку. Дайте учасникам декілька хвилин на виконання цього завдання.

Стендовий блокнот Є-1

- Хто міг би надати підліткам необхідну підтримку?
- Куди могли би звернутися підлітки за підтримкою?

Коли всі картки з відповідями будуть прикріплені до дошки, попросіть декілька добровольців допомогти вам розбити відповіді на окремі групи.

КОРИСНА ПОРАДА

При розгляді різних аспектів, зачеплених у ході заняття, зробіть посилання на листи "Крик душі", які обговорювалися в модулі Б. Значення підліткового періоду та його важливість для громадської охорони здоров'я. Згадка даних робочих рамок може бути хорошим прикладом, що демонструє вживання їх у вирішенні практичних питань. Наведена нижче тема для обговорення служить як нагадування про робочі рамки програми.

Тема для обговорення

Підлітки потребують:

- Безпечного місця існування, що надає підтримку, оскільки вони живуть у світі дорослих
- Інформації та навичок, тому що вони все ще розвиваються
- Медичних і консультаційних послуг, оскільки їм необхідний захист.

Використовуючи цей принцип, попросіть учасників розмістити свої картки так, щоб заповнити найбільш очевидні слабкі місця.

По мірі припинення обговорення, зверніться до **стендового блокноту Є 1** і попросіть учасників відповісти на поставлені питання. Попросіть добровольців з числа учасників допомогти вам записати питання, зачеплені в ході дискусії.

Тема для обговорення

Безліч "учасників" повинні зробити свій внесок у справу охорони здоров'я підлітків. Можна розглядати "учасників", представляючи їх у вигляді концентричних кіл контакту та впливу.

СТЕНДОВИЙ БЛОКНОТ Є-2

- У центрі знаходиться підліток;
- Батьки, брати та сестри, найближчі родичі, що знаходяться у тісному, щоденному контакті, відносяться до першого кола;
- У друге коло входять люди, що знаходяться у постійному контакті, наприклад власні друзі, друзі сім'ї, вчителі, медичні працівники, релігійні лідери;
- Третє коло представлений музикантами, зірками кіно та спорту, які справляють величезний вплив на підлітків на відстані.

Медичні працівники мають бути віднесені до другого кола – компетентних і зацікавлених дорослих людей, що знаходяться у контакті з підлітками, та до яких можуть звернутися підлітки при необхідності.

Наприкінці заняття попросіть учасників висловити свою думку з приводу того, як змінилася ситуація за останні десять років відносно підтримки, яка необхідна підліткам, і підтримки, яка доступна для підлітків на даний момент.

КОРИСНА ПОРАДА

Нездатність дорослих адекватно вирішувати проблеми та потреби підлітків (наприклад, через труднощі спілкування з батьками) та той факт, що багато суспільств/спільнот не сприймають проблеми та потреби підлітків серйозно, можуть бути зачеплені в ході обговорення. Якщо дані проблеми були визнані актуальними в ході дискусії, попросіть учасників подумати про те, як медичні працівники в їх регіоні могли би вирішити подібні питання.

Заняття 3

Потреба підлітків у медичних та інформаційних послугах у сфері статевого та репродуктивного здоров'я

Мета заняття

- Обговорити ситуацію сексуальної поведінки підлітків у світі та в Україні
- Визначити потребу підлітків у медичних та інформаційних послугах у сфері статевого та репродуктивного здоров'я.

Міні-лекція

Покажіть на екрані та розберіть з учасниками зміст **слайдів з Є3-1 до Є3-6**, використовуючи наведені нижче теми для обговорення.

Скажіть учасникам, що вони можуть перервати вас у будь-який момент, якщо у них з'явилося якесь питання або коментар. Необов'язково самому відповідати на всі питання. Попросіть учасників відповісти на поставлені питання, стимулюючи, таким чином, процес обміну думками та поглядами. Проте ви можете звернути увагу групи на некоректні або недоречні коментарі.

Тема для обговорення

СТЕНДОВИЙ БЛОКНОТ Є-3

Різноманітні та мінливі потреби підлітків у медичних та інформаційних послугах

- У підлітків можуть бути різні потреби залежно від статі, рівня розвитку й умов життя
- У кожного підлітка можуть бути швидко змінні потреби

Обговорюючи цю тему зверніться до **стендового блокноту Є 3** і попросіть учасників розібратися у поставлених питаннях, тому що

Не дивлячись на той факт, що хлопчик 11 років і молодий чоловік відносяться до підліткової групи, вони знаходяться на різному рівні розвитку. Однолітки – хлопчик і дівчинка 14 років – також розрізняються як у фізичному, так і в психологічному розвитку.

Показники зростання 13-річного хлопчика, що живе у дбайливій і забезпеченій сім'ї, швидше за все, відрізнятимуться від таких у хлопчика того ж віку, який втік з будинку від жорстокого ставлення батьків і намагається прожити на вулиці.

Навіть два хлопчика-однолітки з однакового соціально-економічного середовища можуть зростати та розвиватися по-різному.

Таким чином, кожному підліткові має бути наданий/застосований індивідуальний підхід.

Необхідно усвідомлювати та приділяти увагу тому факту, що у підлітків на різних етапах розвитку та в змінних життєвих обставинах (включаючи різну статеву приналежність) існують різні потреби. Необхідно усвідомлювати, що потреби підлітків міняються з віком.

СЛАЙД Є 3-1

**Гіпотетична ситуація ...
про п'ятнадцятирічних школярів у великому місті**

У світі зі 100 дівчаток:

- 60 ніколи не вступали у статеві відносини
- 15 вступали у статевий зв'язок, але зараз не живуть статевим життям
- 25 більш-менш регулярно живуть статевим життям

З числа тих, хто хоч одного разу вступав у статеві відносини:

- 8 зіткнулися з проблемами, пов'язаними із здоров'ям, у результаті незахищених статевих стосунків
- 2 вступили у статеві відносини з примусу

Сексуальна поведінка підлітків в Україні:

За результатами дослідження, проведеного в Україні у межах міжнародного проекту ВООЗ-«Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді України» Українським інститутом соціальних досліджень ім. О.Яременка у 2006 р., вік початку статевих стосунків з числа опитуваних: серед студентів ВНЗ-40% юнаків і 50% - дівчат; серед першокурсників ПТУ- 32% юнаків і 42% дівчат; «дебют» статевих контактів серед десятикласників на 14-річний вік для 33% хлопців і 43% дівчат (**Таблиця слайду Є 3-2**)

СЛАЙД Є 3-2

**Вік початку статевих стосунків серед 15-16-річних підлітків, які
повідомили про їх наявність %**

Вік	10 клас	10 клас	1 курс ПТУ	1 курс ПТУ	1 курс ВНЗ	1 курс ВНЗ
	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата	Хлопці	Дівчата
11 років або раніше	3	-	2	3	7	3
12 років	9	7	8	-	5	3
13 років	21	14	15	3	7	2
14 років	33	43	23	16	23	15
15 років	21	29	32	42	43	50
16 років	9	7	19	36	13	25
Немає відповіді	4	-	1	-	2	2

ПТУ (Професійне технічне училище)

ВНЗ (Вищий навчальний заклад)

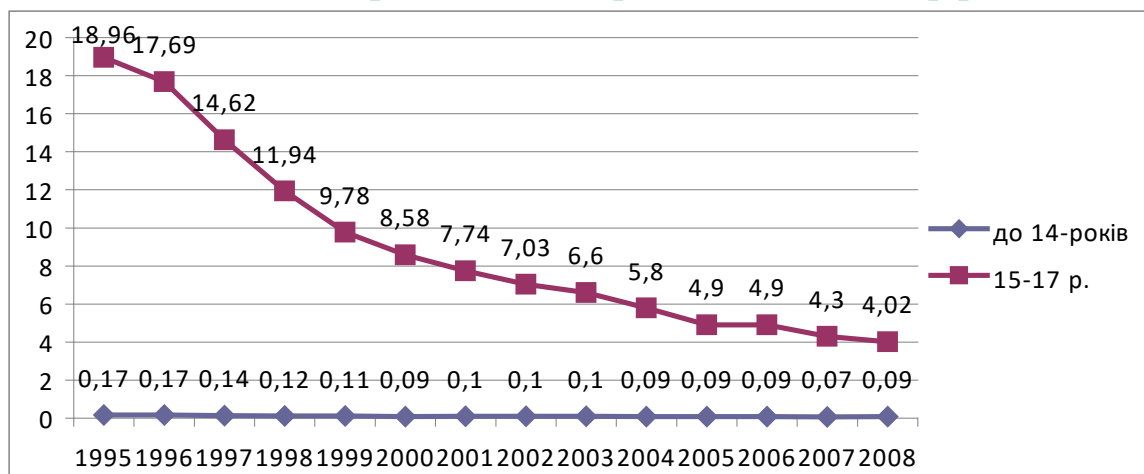
«Сексуальна революція» серед молодого покоління, яка супроводжувала економічні перетворення в Україні на початку 90-х років, стала одним із негативних факторів незадовільного стану сексуального здоров'я підлітків. Вік «сексуального дебюту» в Україні за останнє десятиріччя знизився, збільшується також кількість статевих партнерів, що призводить до збільшення ризику ІПСШ та ВІЛ-інфікування. За даними Українського

інституту соціальних досліджень, які були проведені у 2003 за сприяння Фонду народонаселення ООН, 2% хлопчиків мають статеві відносини у віці до 12 років, 6% - 13-14-річних дівчат, а у віці 17-18 років – 90% юнаків та 68% дівчат.

За даними Центру медичної статистики МООЗ України за 2008 р.. відзначається зниження кількості абортів у дівчаток-підлітків з 1995-2008 рр., але водночас збільшується кількість пологів у дівчаток 15-17 років.

СЛАЙД Є 3-3

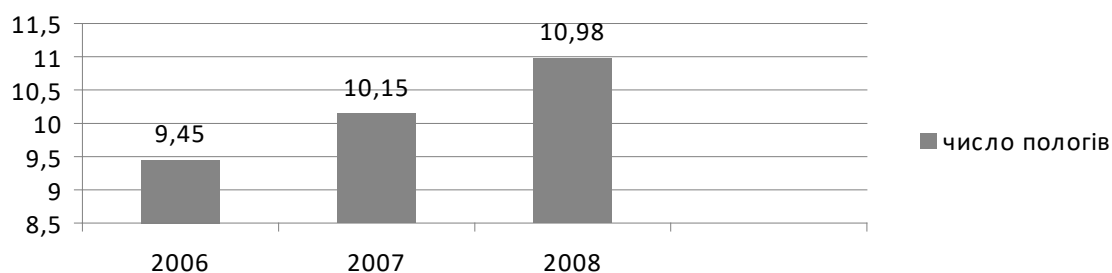
Динаміка кількості абортів в Україні у дівчат до 14 років та 15-17 років за 1995-2008 р.р.

СЛАЙД Є 3-4

Частота пологів у дівчаток 15-17 років (на 1000 дівчат 15-17 р.)

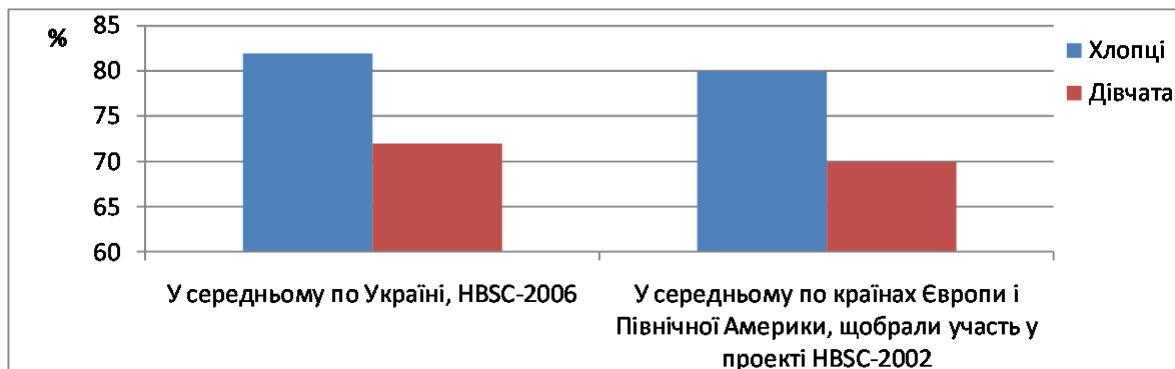
Частота пологів в Україні у дівчаток 15-17 років (на 1000 дівчат 15-17 р.)

Кількість пологів у дівчаток 15-17 років (на 1000 дівчаток 15-17р)
2006-9,45; 2007-10,15; 2008-10,98.

СЛАЙД Є 3-5

Питома вага користування презервативом під час останнього статевого акту серед юнаків і дівчат з числа учнівської молоді віком 15-16 років, що мала статеві контакти

Тема для обговорення

До всіх цих дівчаток-підлітків має бути застосований індивідуальний підхід з подання різних медичних та інформаційних послуг.

Очевидно, що підлітки, що живуть статевим життям, потребують профілактичних і лікувальних послуг у сфері репродуктивного здоров'я.

Навіть тим підліткам, які не живуть статевим життям, необхідна інформація і, можливо, лікування таких станів, як нерегулярна та болюча менструація.

Підлітки можуть вступати у статеві стосунки у шлюбі або до шлюбу.

СЛАЙД Є 3-7

Поза шлюбом статеві стосунки:

- Часто носять спонтанний, незапланований характер та інколи відбуваються під тиском або в результаті примусу
- Все частіше відмічаються серед підлітків до здобуття інформаційних і медичних послуг

Тема для обговорення

У деяких країнах світу значний відсоток підлітків чоловічої та жіночої статі знаходиться у шлюбних стосунках; таким чином, їх статеве життя носить стабільний характер з одним партнером.

Але у ряді країн всі більша кількість підлітків вступає у статеві стосунки до шлюбу.

Через різні обставини, потреби підлітків, що вступили у статеві стосунки до шлюбу та після нього, сильно відрізняються, і тому вимагають надання послуг, які полягають в отриманні доступу до інформації про методи контрацепції та захист від ІПСШ/ВІЛ.

В Україні (за результатами дослідження, проведеного в межах міжнародного проекту ВООЗ-«Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді України» Українським інститутом соціальних досліджень ім. О.Яременка у 2006р.) вік початку статевих стосунків з числа опитуваних: серед молодих людей, які мали статеві стосунки, використанням

контрацептивів нехтували третина дівчат-восьмикласниць, майже чверть десятикласниць, шоста частина першокурниць ПТУ, десята частина першокурниць ВНЗ.

СЛАЙД Є 3-6

Розподіл учнівської молоді щодо використання засобів контрацепції, за статтю і типом навчального закладу, %.

Характеристи-ки опитаних	8 клас хлопці	8 клас дівчата	10 клас хлопці	10 клас дівчата	1 курс ПТУ хлопці	1 курс ПТУ дівчата	1 курс ВНЗ хлопці	1 курс ВНЗ дівчата
Мали статеві стосунки	21	3	32	13	53	36	44	20
У тому числі користувалися контрацептивами	16	2	29	10	49	30	40	18
Не користувалися контрацептивами	5	1	3	3	4	6	4	2

З числа засобів контрацепції найчастіше використовувався презерватив у віковій групі підлітків(15-16років) 80-81%. Із числа опитаних цієї групи підлітків під час останнього статевого контакту 10-14% практикували переривання статевого контакту, 4-8%-оральні контрацептиви.

У середньому, питома вага користування презервативом при останньому статевому акті учнівської молоді Україні у 2006р. відповідала такій серед підлітків країн Європи та Північної Америки, охоплених проектом HBSC у 2002р.

Все частіше відмічається вступ підлітків до статевих стосунків до здобуття інформації.

Тема для обговорення

СЛАЙД Є 3-8

"Освіта з питань статевої культури не призводить до раннього або надмірного статевого життя...". (ВООЗ/ЮНЕЙДС)

Кілька років тому було проведено дослідження про вплив освіти на характер статевих стосунків молодих людей. Згідно даним цього дослідження, освіта з питань статевої культури не спричиняє ранньої або надмірної статевої активності серед молодих людей. Насправді, подібні освітні заходи призводять до пізнішого вступу до статевих стосунків із використанням індивідуальних засобів контрацепції.

Тема для обговорення

Підліткам, що живуть статевим життям, необхідна інформація про засоби контрацепції та про послуги для запобігання ранній і небажаній вагітності.

СЛАЙД Є 3-9

Саме лише надання інформації не може запобігти ранній і небажаній вагітності серед підлітків, що живуть статевим життям.

Тема для обговорення

При наданні своїм клієнтам/пацієнтам засобів контрацепції, медичний працівник повинен пам'ятати про пункти, перераховані на даному слайді. Кожен з цих пунктів буде розглянутий на подальших заняттях посібника.

СЛАЙД Є 3-10

Надання засобів контрацепції підліткам Важливі моменти, які необхідно врахувати:

- Медичні критерії;
- Ефективність запобігання вагітності та ВІЛ/ПСШ;
- Відповідність соціальним обставинам і способу життя/доступність;
- Дотримання законів, що діють в країні.

Заняття 4

20 хв

Підлітки та контрацепція/призначення контрацепції підліткам

Медичні критерії придатності використання та ефективності наявних методів контрацепції

Мета заняття

- Розглянути медичні критерії придатності використання доступних на даний момент методів контрацепції для підлітків, а також їх ефективність при профілактиці вагітності та ВІЛ/ПСП.

Міні-лекція (відповідно до аудиторії)

Разом з учасниками розберіть **слайди Є 4-1 і Є 4-2**, використовуючи наведені нижче теми для обговорення.

СЛАЙД Є 4-1

Методи контрацепції

Існуючі засоби контрацепції:

- Утримання та непроникаючий секс
- Чоловічі презервативи
- Жіночі презервативи
- Сперміциди
- Діафрагма із сперміцидами
- Комбіновані оральні контрацептиви
- Чисто прогестинові пігулки
- Комбіновані в ін'єкційній формі
- Чисто прогестинові в ін'єкційній формі
- Прогестинові імпланти
- Внутришньоматочні спіралі
- Методи розрахунку фертильності
- Лактаційна аменорея
- Перерваний статевий акт
- Стерилізація

Існуючі методи екстреної контрацепції:

- Комбіновані оральні контрацептиви
- Чисто прогестинові пігулки

Тема для обговорення

Почніть з того, що детальне обговорення всіх п'ятнадцяти запропонованих методів контрацепції виходить за поставлені завдання посібника. У ході даного заняття необхідно розглянути медичні критерії, ефективність при запобіганні вагітності та ВІЛ/ПСП і відповідність особистим потребам.

Вивішивши слайд на екран, розберіть весь наведений список, почавши з найпершого методу (утримання та непроникаючий секс). Запитаєте учасників, чи є вік підлітків чинником, що обмежує використання даних методів. Іншими словами, чи можуть медичні протипоказання заборонити підліткам використання даних методів?

Попросіть добровольця з числа учасників записувати відповіді на стендовому блокноті 13.

Можливо, що ви отримаєте як чіткі зрозумілі відповіді, так і сумнівні. Не кваптеся зі своїми відповідями та виведіть на екран слайд Є 4-2.

СЛАЙД Є 4-2

Для здорових підлітків немає медичних протипоказань для використання всіх існуючих засобів контрацепції

СТЕНДОВИЙ БЛОКНОТ Є 4

Чи є медичні протипоказання для використання контрацептивних засобів у підлітків?

Тема для обговорення

ВООЗ у співпраці з партнерськими організаціями розробила керівництва з медичних критеріїв придатності використання контрацептивів, які постійно оновлюються і доповнюються.

Згідно даному документу, вік не є медичним протипоказанням до використання будь-якого з вказаних методів. Проте, вік є чинником, який необхідно враховувати при розгляді трьох методів контрацепції:

- Стерилізація: молодий вік – це ключовий чинник ризику виникнення можливого жалкування в майбутньому, як для чоловіків, так і для жінок.
- Чисто прогестинові ін'єкційні форми (такі як Депо-провера ацетату Медрокси-прогестерону), не є кращим способом для підлітків молодше 18 років, оскільки є теоретична можливість порушенні процесу розвитку кісток.
- Внутрішньоматочні спіралі не є кращим способом для молодих людей молодше 20 років, оскільки існує вищий ризик відторгнення серед молодих жінок.

Попросіть учасників ставити питання та давати коментарі з медичних критеріїв використання контрацептивів. Необов'язково відповідати на всі питання самому. Попросіть інших учасників відповісти на поставлені питання. По мірі припинення обговорення перейдіть до наступного слайду, на якому розглядається питання ефективності різних методів контрацепції при запобіганні вагітності та ВІЛ/ПСП.

СЛАЙД Є 4-3

Ефективність різних методів контрацепції

Метод	Ефективність у запобіганні вагітності		Ефективність у запобіганні ВІЛ/ПСП
	При звичайному використанні	При правильному та регулярному використанні	
Утримання та непроникаючий секс			
...			
...			

Тема для обговорення

При появі слайду вкажіть учасникам на таблицю в посібнику з модулю. Таблиця 1 називається "Подвійний захист існуючих методів контрацепції".

Разом розгляньте таблицю та попросіть учасників ставити питання та давати коментарі. Як і раніше, по мірі припинення обговорення, перейдіть до наступного заняття. Необхідно згадати, що розібравши переваги та недоліки різних існуючих методів контрацепції, ви розглянете шляхи оптимального вирішення питання потреби різних груп підлітків у засобах контрацепції.

Заняття 5

40 хв

Допомога підліткам у виборі методу захисту від вагітності

Назустріч особливим потребам окремих груп підлітків

Мета заняття

- Визначити, які методи контрацепції найбільше відповідають соціальним обставинам і манері поведінки/способу життя різних груп підлітків, в числі питання екстреної контрацепції
- Визначити, як медичні працівники можуть допомогти підліткам прийняти обґрунтоване та добровільне рішення з методу контрацепції, який би оптимально задовольняв їх специфічні потреби та переваги.

Захід 5-1

Міні-лекція

Тема для обговорення

- Медичним працівникам необхідно надавати інформацію про різні аспекти існуючих методів контрацепції так, щоб підлітки могли зрозуміти сильні та слабкі сторони кожного методу перед ухваленням обґрунтованого та добровільного рішення. Надання пацієнтам можливості ухвалення обґрунтованих і добровільних рішень сприяє більшій ефективності та поширенню вибраного методу.

СЛАЙД Є 5-1

Надати інформацію про всі існуючі методи для ухвалення обґрунтованого рішення

- Ефективність запобігання вагітності
- Ефективність у профілактиці ВІЛ/ ПСШ
- Можливі фактори ризику та переваги для стану здоров'я
- Звичайні побічні ефекти
- Відновлення фертильності після припинення використання методу
- Придбання засобу для використання методу (де можна)

Тема для обговорення

- Коли клієнт прийняв рішення, його необхідно проінформувати за пунктами, перерахованими на слайді (нижче).
- Цей захід дасть гарантію, що метод буде правильно використаний, і будуть прийняті невідкладні заходи при появі проблеми.

СЛАЙД Є 5-2

Надавати додаткову інформацію про обраний метод(и)

- Правильне використання методу(ів)
- Ознаки та симптоми, наявність яких говорить про необхідність відвідування лікаря
- Надати інформацію для подальшого використання методу (де можна)

Захід 5-2

Робота в групах

Поясніть, що на даному занятті використовуватиметься матеріал попереднього 4 заняття, який допоможе вирішити, які методи контрацепції найбільше відповідають специфічним потребам різних груп підлітків.

Розділіть учасників на дві групи. Якщо серед учасників є підлітки, розподіліть їх по групах, принаймні, по одному підліткові в групі.

Кожній групі роздайте копії сценаріїв рольових ігор (Додаток 2). Хай кожна група отримає свій сценарій.

СТЕНДОВИЙ БЛОКНОТ Є-5

1. Який метод або методи запобігання вагітності Ви порадили би своєму клієнтові/ пацієнтові з вашого ситуаційного завдання?
2. Яким критерієм ви керувалися при ухваленні рішення?

Підкресліть, що перед кожною групою стоїть завдання відповісти на два питання, написані на стендовому блокноті. Повісьте **стендовий блокнот Є-5** на стіну та прочитайте написане питання.

Дайте групам 15 хвилин на виконання поставленого завдання та на написання своїх відповідей на кольорових картках.

Проінформуйте учасників, що в кожній групі буде п'ять хвилин на усну відповідь.

У кожній з груп учасників програватимуться роздані сценарії..

Поясніть учасникам, задіяним у рольовій грі, що медичні працівники повинні розглянути пункти, перераховані на **стендовому блокноті Є-6**

СТЕНДОВИЙ БЛОКНОТ Є-6

- Коротко розкажіть підліткам про існуючі методи контрацепції
- Розкажіть про переваги та недоліки даного методу(дів), який(і), на погляд медичного працівника, понад усе враховуються у даній ситуації
- Приділіть час підліткові, аби допомогти йому/їй обрати метод
- Надайте інформацію про правильне використання методу і де можна отримати інформацію для подальшого використання методу

При проведенні дискусії підкресліть наступні моменти:

У сценарії 1 розглядається потреба молодої незаміжної дівчини-підлітка, в якій був випадковий статевий контакт поза стабільними стосунками, у методі контрацепції. Їй необхідно запобігти вагітності й інфікуванню ВІЛ/ПСПШ.

- У сценарії 2 розглядається потреба незаміжної дівчини-підлітка, яка живе статевим життям зі своїм партнером. Їй необхідно запобігти вагітності..

Зворотний зв'язок з учасниками на пленарному занятті

Попросіть кожну групу по черзі відповісти на питання.

Інші учасники можуть ставити питання та коментувати.

По мірі того, як кожна група дає усну відповідь, попросіть добровольця записувати на стендовому блокноті критерії, які використовували групи при ухваленні рішення про найбільш відповідний метод контрацепції у даному ситуаційному завданні. Коли всі групи завершили свій виступ, повісьте на стіну стендовий блокнот Є-7.

СТЕНДОВИЙ БЛОКНОТ Є-7

- Чи задовольняє даний метод потреби підлітків запобігти вагітності ?
- Чи задовольняє даний метод потреби підлітків запобігти ВІЛ/ПСПШ?
- Чи можуть окремі фактори, що зачіпають надання даного методу контрацепції, ускладнити його використання для підлітків?
- Чи можуть побічні ефекти даного методу негативно позначитися на бажанні підлітків використовувати його

КОРИСНА ПОРАДА

Якщо це буде доречно у вашій ситуації, потрібно згадати, що діючі закони в деяких випадках можуть ускладнювати надання контрацептивів підліткам (якщо вони молодше певного віку або якщо вони не перебувають у шлюбі).

Імплантація та видалення Норпланта повинні проводитися в умовах клініки. Для деяких підлітків це може бути доволі проблематично.

Для деяких підлітків може бути легко використовувати ін'єкційні форми (проте потрібно відвідувати лікарню один раз на 2-3 місяці), ніж оральні контрацептиви (які потрібно завжди зберігати у себе та приймати щодня).

Наприклад, високий ризик експульсії внутрішньоматочної спіралі у молодих жінок означає, що даний метод не є оптимальним методом для використання в даній групі.

Заняття 6

Огляд посібника

10 хв

Мета заняття

- Зробити огляд та обговорити відповіді, дані в робочих аркушах вибіркової перевірки на першому занятті
- Зробити огляд цілей посібника та підвести підсумок по ключових аспектах
- Дати учасникам можливість висловити свою думку та записати в своїх Індивідуальних Щоденниках ОП основні висновки, які вони виносили для себе в результаті роботи над модулем
- Нагадайте учасникам знову поглянути на Дошку актуальних проблем і поставити відмітки на Шкалі вимірювання настрою.

Захід 6-1

Огляд робочих аркушів вибіркової перевірки

Попросіть учасників дістати робочі аркуші вибіркової перевірки, які вони заповнили на початку посібника. Хай учасники, переглянувши свої первинні відповіді, вирішать, чи вважають вони потрібними вносити до них зміни.

Обговоріть відповіді учасників на питання вибіркової перевірки один за іншим.

Захід 6-2

Огляд цілей

Знову виведіть на екран цілі посібника (слайди Є1-1 і Є1-2), попросіть учасників поставити завершальні питання та дайте відповіді на них.

СЛАЙД Є 1-1

Цілі модулю

- Визначити, яка індивідуальна підтримка необхідна молодим людям під час підліткового періоду
- Визначити потребу підлітків у інформаційних і медичних послугах у галузі репродуктивного здоров'я
- Розглянути медичні критерії використання різних методів контрацепції, доступних для підлітків, та оцінити ефективність кожного методу

СЛАЙД Є 1-2

Цілі модулю

- Розглянути, які методи контрацепції є оптимальними для окремих груп підлітків, що знаходяться у різноманітних соціальних умовах і ведуть різноманітний спосіб життя
- Визначити, яким чином медичні працівники можуть надати допомогу підліткам при прийнятті обґрунтованих і добровільних рішень у відношенні найбільш підходящого методу контрацепції, що відповідає їх потребам і

Підсумуйте інформацію, отриману в результаті проходження посібника (Слайд Є 6-1).

СЛАЙД Є 6-1

Щоб дати можливість підліткам захистити себе, медичні працівники повинні:

- Забезпечити підлітків інформацією про доступні методи контрацепції
- Пояснити їм переваги та недоліки кожного методу
- Допомогти обрати метод, що найбільше відповідає кожному конкретному випадку (з медичної точки зору, персонального вибору та легальності)

Підсумуйте інформацію, отриману в результаті проходження посібника

СТЕНДОВИЙ БЛОКНОТ Є-8

Назвіть три найбільш важливих висновки, які Ви отримали в результаті участі в модулі
Перерахуйте три пункти при роботі з підлітками, які Ви хотіли б реалізувати при поверненні на своє робоче місце

Тема для обговорення

У багатьох країнах підлітки входять у вік статевої зрілості й активності погано підготовленими до захисту та збереження свого здоров'я, тому медичні працівники можуть грати важливу роль, допомагаючи підліткам здолати цей складний період.

Захід 6-3

Індивідуальний Щоденник Орієнтаційної Програми

- Назвіть три найбільш важливих висновки, які ви отримали в результаті участі в модулі
- Перерахуйте три пункти при роботі з підлітками, які ви хотіли би реалізувати при поверненні на своє робоче місце

Попросіть учасників дістати Індивідуальний Щоденник Орієнтаційної Програми (ІЩОП), для чого може бути пристосований зошит. Повісьте на дошку стендовий блокнот 6 і попросіть учасників записати три основні висновки, які вони винесли з даного посібника, і три зміни, які вони планують внести до своєї практичної роботи з підлітками в результаті участі в роботі семінару. Поясніть учасникам, що необхідно вносити записи до своїх Індивідуальних Щоденників щодня, оскільки це буде потрібно їм у ході цього модулю.

Захід 6-4

Нагадування та закриття

ДОШКА АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Попросіть учасників записувати будь-які питання, що виникають в ході роботи, для обговорення їх в ході семінару.

Нагадайте учасникам поставити відмітки на Шкалі вимірювання настрою та переглянути Дошку актуальних проблем, перш ніж завершити роботу.

Нагадайте учасникам приділити час читанню посібника, в якому може виявитися корисна та цікава для них інформація.

Надайте необхідну інформацію учасникам про час і місце проведення наступного посібника.

Подякуйте учасникам за їх роботу.

Орієнтаційна Програма «Здоров'я Підлітків» для Медичних Працівників та інших спеціалістів, що надають медико-соціальні послуги підліткам.

Додаток 1

Модуль Є

Вибіркова перевірка

Заняття 1

Які з перерахованих нижче контрацептивів не повинні використовуватися підлітками

Утримання

Чоловічі презервативи

Жіночі презервативи

Сперміциди

☐

Діафрагма із сперміцидами

☐

Комбіновані оральні контрацептиви

Прогестінові в ін'єкційній формі

Прогестиніві імпланти

Внутрішньоматочна спіраль

Методи, засновані на розрахунку періодів фертильності

Лактаційна аменорея

Незавершений статевий акт

Стерилізація

☐

Які методи контрацепції мають захисні властивості по відношенню до ВІЛ/ПСШ?

Будь ласка, напишіть по два приклади в кожному розділі

захищають

не захищають

Які засоби контрацепції є у вашій клініці?

Будь ласка, напишіть два приклади

Які засоби контрацепції не потребують участі або згоди чоловіка?

Будь ласка, напишіть три приклади

Орієнтаційна Програма «Здоров'я Підлітків» для Медичних Працівників та інших спеціалістів, що надають медико-соціальні послуги підліткам.

Додаток 2

Модуль Є

Рольові ігри

Заняття 5

РОЛЬОВА ГРА 1

Ви працюєте фельдшером-акушеркою в районній лікарні. Одного ранку в п'ятницю ви заходите до своєї амбулаторії та бачите двох дівчат старшого підліткового віку, які скромно сидять в кутку кімнати очікування. Ви бачите, що одна з них плаче, а інша намагається утішити подругу. Самі собі ви говорите, що вже не раз бачили цю картину – ще одна небажана підліткова вагітність. Коли доходить черга дівчаток, всі ваші підозри підтверджуються. Двом дівчатам 15 і 16 років відповідно. Це учениці середньої школи, що знаходиться недалеко. Дівчина, що плаче, розповіла, що менструації вже на 4 тижні затрималися, і вона підозрює, що вагітна. На ваше обережне питання дівчина відповідає, що лише один раз мала незахищений статевий зв'язок із хлопчиком, що живе по сусідству. Ви проводите огляд і тест сечі на вагітність, попросивши дівчат зачекати, поки будуть готові результати аналізів. Коли лаборант приніс вам результати тесту сечі на вагітність - результат негативний. Ви запрошуєте обох дівчат до себе в кабінет та оголошуєте результати. Обое дівчини починають схлипувати від радощів і відчуття полегшення.

Ролі: Фельдшер-акушерка, дві дівчинка-підлітки 15 і 16 років

РОЛЬОВА ГРА 2

Ви – лікар жіночої консультації, ви давно працюєте акушером-гінекологом. Одного дня, коли прийом вже закінчувався і робочий день добігав кінця, ви помітили у себе під кабінетом молодих людей – хлопця та дівчину, які сиділи та не наважувалися до вас зайти. Ви люб'язно запросили їх зайти в кабінет. У процесі бесіди з'ясувалося, що перед вами підлітки 15 і 17 років, вони вчаться в школі. Підліток-дівчинка боязко сказала, вони живуть статевим життям, і вона боїться, що вона може завагітніти, тому вони хотіли б отримати консультацію про метод контрацепції.

Ролі: Лікар, 15-річна дівчинка-підліток і 17-літній хлопець